

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสำรวจการใช้สมุนไพรรักษาตนเองของผู้ป่วยเบาหวานที่มาใช้บริการ ณ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในส่วนของการศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล และการหาอัตราความชุกของการใช้สมุนไพรรักษาตนเองร่วมกับยาแผนปัจจุบัน เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) ส่วนการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ที่ตั้งสมมติฐานว่าอาจเกี่ยวข้องกับ การใช้หรือไม่ใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบัน และการศึกษาผลของการใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบันต่อระดับน้ำตาลในเลือดหลังจากอดอาหารเข้าโดยภาพรวมนั้น จัดเป็นการศึกษาเชิงวิเคราะห์ (analytical study) ซึ่งจะใช้หลักสถิติในการวิเคราะห์ผลและทดสอบสมมติฐาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลินซึ่งมาใช้บริการ ณ โรงพยาบาลชุมชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุระหว่าง 20-80 ปี ไม่จำกัดเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา เศรษฐฐานะ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย การฝึกอาชีพ รวมทั้งไม่จำกัดตัวแปรอื่น ๆ ที่ต้องการศึกษา (ดังแสดงในภาคผนวก ก.)

กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ป่วยที่คัดเลือกตามคุณสมบัติที่ผู้วิจัยกำหนด จำนวน 417 ราย (รายละเอียดการคำนวณหาขนาดตัวอย่าง (87) อยู่ในภาคผนวก ค.) ซึ่งคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยกำหนดมีดังนี้

1. เป็นผู้ป่วยนอกได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวานชนิดไม่พึ่งอินซูลิน
2. เป็นผู้ป่วยที่มาใช้บริการรักษาที่โรงพยาบาลชุมชนแห่งนั้น ๆ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี
3. เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 20 ถึง 80 ปี

4. กรณีที่ผู้ป่วยใช้สมุนไพร จะต้องใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบันมาแล้วอย่างน้อย 6 เดือน

5. กรณีที่ผู้ป่วยไม่ใช้สมุนไพร จะต้องไม่เคยใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบันมาก่อน หรือเคยใช้แต่เลิกใช้มาอย่างน้อย 6 เดือน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างทั้งโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (Probability sampling) แบบการสุ่มเลือกตัวอย่างตามเขตสถานที่ (Cluster sampling) โดยกำหนดโรงพยาบาลชุมชนในจังหวัดสุราษฎร์ธานีที่ต้องการศึกษาจำนวน 13 แห่ง แต่ละแห่งได้กำหนดผู้ป่วยกลุ่มตัวอย่างไว้อย่างน้อย 20 ราย (ดังแสดงในภาคผนวก ง.)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ซึ่งมี 4 ตอนดังนี้ (ดังแสดงในภาคผนวก ข.)

ตอนที่ 1: คำถามเกี่ยวกับลักษณะทางประชากรศาสตร์ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ ศาสนา เศรษฐฐานะ สถานภาพสมรส เขตที่อยู่อาศัย และการพักอาศัยกับครอบครัวหรือญาติ

ตอนที่ 2: คำถามเกี่ยวกับประวัติการป่วยเป็นโรคเบาหวานและการใช้ยา

ตอนที่ 3: คำถามเกี่ยวกับการบริการทางการแพทย์ และปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา

ตอนที่ 4: แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไป เป็นแบบวัดซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมดรวม 25 ข้อ โดยมีข้อคำถามที่มีความหมายทางบวก 12 ข้อและข้อคำถามที่มีความหมายทางลบ 13 ข้อ เป็นข้อคำถามที่ประเมินทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไป ซึ่งครอบคลุมถึงความรู้สึก ความเชื่อเกี่ยวกับสรรพคุณของสมุนไพร รวมถึงความพร้อมที่จะปฏิบัติในการใช้สมุนไพรหรือส่งเสริมให้มีการใช้สมุนไพร

ลักษณะคำตอบ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ คือ

เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นส่วนมาก
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นปานกลาง
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	ข้อความนั้น ตรงกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นเป็นส่วนน้อย

เกณฑ์การให้คะแนน

สำหรับข้อความที่มีความหมายทางบวก

ถ้าตอบว่า	เห็นด้วย	ให้คะแนน	2	คะแนน
ถ้าตอบว่า	ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	1	คะแนน
ถ้าตอบว่า	ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	0	คะแนน

สำหรับข้อความที่มีความหมายทางลบ

ถ้าตอบว่า	เห็นด้วย	ให้คะแนน	0	คะแนน
ถ้าตอบว่า	ไม่แน่ใจ	ให้คะแนน	1	คะแนน
ถ้าตอบว่า	ไม่เห็นด้วย	ให้คะแนน	2	คะแนน

คะแนนของแบบวัดทัศนคติ จะกระจายอยู่ระหว่าง 0-50 คะแนน

คะแนนต่ำ แสดงว่า ผู้ตอบมีทัศนคติที่ไม่ดีหรือไม่เห็นด้วยกับการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไป

คะแนนสูง แสดงว่า ผู้ตอบมีทัศนคติที่ดีหรือเห็นด้วยต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไป

หมายความว่า ผู้ตอบที่ได้คะแนนสูงกว่า มีทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไปดีกว่าผู้ตอบที่ได้คะแนนต่ำกว่า

การหาอำนาจจำแนกของข้อความ (Item discriminant power)

แบบวัดทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยดัดแปลงมาจากเครื่องมือของนักวิจัยจากคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (86) ในการวิจัยเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สมุนไพรรักษาโรคของชาวชนบทและบุคลากรสาธารณสุข ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจำนวนข้อความทั้งหมด 30 ข้อ มีความเชื่อถือได้ (Reliability) = 0.88 นั้น ได้ถูกนำไปทดลองใช้กับผู้ป่วยเบาหวานที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการศึกษาจำนวน 36 ราย จากนั้นคำนวณหาค่าอำนาจจำแนกของข้อความ (89) แต่ละข้อด้วยการทดสอบค่าที (t-test) โดยใช้สูตรการคำนวณ (รายละเอียดการคำนวณหาค่าอำนาจจำแนกของข้อความอยู่ในภาคผนวก ค.) จากผลการคำนวณปรากฏว่ามีข้อความอยู่ 5 ข้อที่มีอำนาจจำแนกอย่างไม่มีนัยสำคัญ ($P > .05$) คงเหลือเพียง 25 ข้อข้อความที่มีอำนาจจำแนกอย่างมีนัยสำคัญ ($P < .05$)

การหาความเชื่อถือได้ (Reliability)

นำแบบวัดทัศนคติต่อการใช้สมุนไพรในการรักษาโรคทั่วไปที่ประกอบด้วยข้อความที่ผ่านการทดสอบอำนาจจำแนกแล้วจำนวน 25 ข้อไปทดลองใช้กับผู้ป่วยกลุ่มเดิมจำนวน 36 ราย และคำนวณหาค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัดโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach alpha coefficient) (89) โดยใช้สูตรคำนวณ (รายละเอียดการคำนวณหาค่าความเชื่อถือได้ของแบบวัด อยู่ในภาคผนวก ค.) ได้ค่าความเชื่อถือได้ = 0.91

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยบันทึกข้อมูลจากทะเบียนประวัติ (O.P.D. card) ของผู้ป่วย และสัมภาษณ์ผู้ป่วย โดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลเองทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นเภสัชกรอีก 1 ท่าน ช่วยบันทึกข้อมูลอีกชุดหนึ่งพร้อมกับผู้วิจัย

การเตรียมผู้ช่วยวิจัย

1. ขอความร่วมมือจากผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นเภสัชกร จำนวน 1 ท่าน
2. อธิบายให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา รวมทั้งชี้แจงให้เข้าใจเนื้อหาแต่ละตอน โดยให้เวลาศึกษารายละเอียดแล้วเปิดโอกาสให้ซักถามข้อสงสัยจนเป็นที่เข้าใจ

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากทะเบียนประวัติของผู้ป่วยเบาหวาน โดยเลือกคุณสมบัติให้ตรงตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และซักถามเกี่ยวกับคุณสมบัติอื่น ๆ จนได้ครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ บันทึกชื่อ และนามสกุลของกลุ่มตัวอย่าง
2. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจ และขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์
3. สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่บ้านของกลุ่มตัวอย่างเอง โดยใช้เวลาประมาณ 45 นาที ต่อคน หากผู้วิจัยตรวจสอบแล้วพบว่ายังขาดข้อมูลบางส่วน ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เพิ่มเติมขณะนั้นทันที
4. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรม SPSS

(The Statistical Package of Social Science)(99)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล และการหาอัตราความชุกของผู้ป่วยที่ใช้ยาแผนปัจจุบันอย่างเด็ชว และผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรรักษาตนเองร่วมกับยาแผนปัจจุบัน สถิติที่ใช้คือ ความถี่และอัตราร้อยละ
2. วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Independent variable) คือ ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ปัจจัยเกี่ยวกับโรค ปัจจัยจากยาที่ใช้ ปัจจัยเกี่ยวกับการบริการทางการแพทย์ และปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา (ดังแสดงในภาคผนวก ก.) กับตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ การใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบัน โดยใช้สถิติไคสแควร์ (Chi-square)
3. วิเคราะห์เพื่อพิจารณาปัจจัยที่มีผลทำให้ผู้ป่วยมีแนวโน้มว่าจะจะใช้สมุนไพรรักษาตนเองร่วมกับยาแผนปัจจุบัน โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis)
4. วิเคราะห์ผลต่อระดับน้ำตาลในเลือดหลังจากอดอาหารเช้าโดยภาพรวมของการใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบันโดยหาความแตกต่างของระดับน้ำตาลในเลือดหลังจากอดอาหารเช้า (FBS) โดยภาพรวม ระหว่างผู้ป่วยที่ใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบัน กับผู้ป่วยที่ไม่ได้ใช้สมุนไพรร่วมกับยาแผนปัจจุบัน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าที (t-test)
5. หาอัตราร้อยละของสมุนไพรแต่ละตำรับที่ผู้ป่วยนิยมนำมาใช้รักษาโรคเบาหวานร่วมกับยาแผนปัจจุบัน สถิติที่ใช้คือ ความถี่และอัตราร้อยละ
6. หาอัตราร้อยละของผู้ป่วยเบาหวานที่มีทัศนคติที่ดี และผู้ป่วยที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการใช้สมุนไพรรักษาโรคทั่วไป สถิติที่ใช้คือ ความถี่และอัตราร้อยละ